

DANSKIT
INGERLATSIVIAT INUIT
PISINNAATITAAFFIINUT

ILINNIARTISISU-
TUT SULINEQ
AAMMA KALAALLIT
NUNAANI
MEEQQAT
PISINNAATITAAFFII

ILINNIARTITSISUTUT SULINEQ AAMMA KALAALLIT NUNAANNI MEEQQAT PISINNAATITAAFFII

Allaaserinnittut: Kristina Helland Strandby aamma Cecilia Decara

© 2017 Inuit Pisinnaatitaaffiinut Instituti
Danmarkip aamma Kalaallit Nunaata Inuit Pisinnaatitaaffiinut Institutiat

Wilders Plads 8K
1403 København K
Telefon 3269 8888
www.menneskeret.dk

Inuit Pisinnaatitaaffiinut Instituttip saqqummersitai taakkualuunniit ilaat siunertani niuerneramik siunertaqanngitsuni sumit issuarneqarnersut erseqqissumik nalunaarlugu issuarneqarsinnaapput.

Saqqummersitatta paasiuminartuunissaat sapinngisamik anguniartarparput. Assersuutigalugu naqinnerit angisuut atortarpavut, titarnerit naatsut, oqaaseqatigiit ikittut, allatap naanerisa killingi assigiinngisitaartut aamma sinaakkusikkat erseqqarissut.
Paasiuminarsaaneq annerusumik atuaruk uani
www.menneskeret.dk/tilgaengelighed

IMARISAI

SIULEQUT	4
EQIKKAANEQ PERIUSERLU	6
1 ILINNIARNERMIK AAQQISSUUSSINEQ	9
1.1 INUIT PISINNAATITAAFFII MEEQQALLU PISINNAATITAAFFII ILINNIARNERMIK AAQQISSUUSSINERMI	9
1.2 TAAGUUTIT OQAASERTALIISSUTILLU ALLAT	11
2 KALAALLIT NUNAANNI ILINNIARTITSISUNNGORNIAR-NERMI AJORNATORSIUTIT	17
ILINNIARTITSISUNNGORNIARNEQ PILLUGU INASSUTEQAATIT	18
3 MEEQQAT ATUARFIANNI MEEQQANILLU SULIAQARNERMI AJORNATORSIUTIT	20
3.1 KALAALLIT NUNAANNI MEEQQAT ATUARFIAT	20
3.2 MEEQQANIK SULIAQARNEQ ATAATSIMUT ISIGALUGU	22
4 SULIAMIK INGERLATSINERMI INUIT PISINNAATITAAFFII	24
ATUARFIK INUIAQATIGIINNI	24
SULIAMIK INGERLATSISINNAANEQ	25
ISUMASSUINEQ	25
OQARTUSSATUT AKISUSSAAFFIIT	25
NASSUIAATIT	27

SIULEQUT

MIO tassaavoq Kalaallit Nunaanni meeqqat pisinnaatitaaffiunut sullissivik, FN-imi Meeqqat pillugit Isumaqaatigiissutip ilisimaneqalernissaanik siunertaqartoq. Meeqqat pisinnaatitaaffimminnik ilisimasaqarnissaat meeqqallu pisinnaatitaaffiisa siuarsarnissaat illersorneqarnissaallu inersimasut sulissutigissagaat MIO-p qulakkiissavaa. Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu ulluinnarni inuunerat pitsanngorsarniarlugu Meeqqat pillugit Isumaqaatigiissutip suliniutiviit atorlugit piviusunngortinneqarnissaa sulissutigaarput.

Inuit Pisinnaatitaaffiunut Instituti tassaavoq Kalaallit Nunaata inuit pisinnaatitaaffiunut institutia, Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffiisa siuarsarnissaannut illersorneqarnissaannullu pisinnaatitaaffeqartoq. Taamaaliortarpugut inuit pisinnaatitaaffi pillugit Kalaallit Nunaanni oqartussat inuiaqatigiillu ilisimasaqalersinnerisigut. Assersuutigalugu ingerlatsisinneraalersitsinikkut, siunersuisarnikkut, tusarniaanernut akissuteqarnikkut aamma nunat tamat akornanni suliaqarfinnut nalunaarusiortarnikkut.

MIO aamma Inuit Pisinnaatitaaffiunut Instituti ilinniartitsisuarmermi, Ilikkagaqartarnermut Instituti, Ilisimatusarfik, ukiuni sisamani ilinniartitsisuarmermi atuaqatigiikkuutaani tamani ilinniartitsisunngornianik 2015-2016-imi ilinniartitsippat. Siunertaq tassaavoq ilinniartut inuit pisinnaatitaaffiinnik meeqqallu pisinnaatitaaffiinnik atuartitsinerminninnik pilersaarusiortarneranni, ingerlatsisarneranni nalilersuisarnerannilu piginnaasaasa qaffassarnissaat. Tassunga ilanngulugit ilinniartitsisut oqartussatut inissisimanerminnik aamma ilinniartitsisunngorniartarnermi meeqqallu atuarianni pissuserinnissanut pingaarnernut arlalinnut tunngatillugu atuartitsinerminni perorsaarnermilu piginnaasaminnik ilanngussisarnissamik ilisimasaasa qaffassarnissaat.

MIO aamma Inuit Pisinnaatitaaffiunut Instituti tamassuma kingorna Ilinniartitsisuarmermi lektorit pisinnaasaannik qaffassaapput, tassani sammineqarlutik ilinniartitsinermi ilikkagaqartarneq aamma Kalaallit Nunaanni ilinniartitsisunngorniartarnermi inuit pisinnaatitaaffiinnik meeqqalu pisinnaatitaaffiinnik ilinniartitsinermi ajornartorsiutit immikkut ittit.

Neriuppugut misissueqqissaarnermi tassani Kalaallit Nunaanni siunissami ilinniartitsisussat suli oqaloqatiginiarneqartassasut. Taamaalilluni inuit pisinnaatitaaffiinnut tunngasut pissuserissaarnissamut suliasatut oqartussatullu suliasatut ilinniartitsisunngorniartarnermi ilikkagaqartarnermik ilinniartitsinermillu

pilersaarusionermermi siunissamilu ilinniartitsisunngorniarnissami ilinniartitsissutini
ilinniartitsisutillu immikkoortuini ilanngunneqartassallutik.

EQIKKAANEQ PERIUSERLU

Misissueqqissaarnermi uani Ilinniarfissuarmi, Ilikkagaqartarnermut Instituti, Ilisimatusarfik, siunissami ilinniartitsisunngorniarnissamik inuit pisinnaatitaaffiisa meeqqallu pisinnaatitaaffiisa ilanngunneqarnissaannut unammilligassat, pisariaqartitat periarfissallu suliamut tungassuteqartut uparuarneqarput.

Kalaallit Nunaanni atuarfinni ilinniartitsisut ulluinnarni sulinerminni inuit pisinnaatitaaffiini ujarnartorsiutinik arlalissuarnik takusaqartarput. Ilinniarnermik aaqqissuussinermik misissueqqissaarneq aamma Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfiannik ilinniartitsisunngorniarnermillu misissuisimanernik eqikkaaneq aallaavigalugit uparuarneqarpoq, imaanngitsoq ilinniartitsisunngortussat oqartussatut ileqqorissaarnermilu suliassat aalajangersimasut sunniuteqartumik ingerlanissaannut naammattumik piginnaasaqalersinneqarsimasut.

Taamaammat ilinniartitsisunngorniartussat tungaviusumik ilinniarnerminni meeqqat tungaviusumik pisinnaatitaaffiisa aamma kalaallit meerartaasa innuttaaqataanerisa pitsanngorsarnissaata qulakkeernissaasa malinninnissaannut peqataanissamullu piginnaasaqalernissaat kalaallit meerartaasa inuunerminni ilinniaqqinnerminnilu pitsaanerpaamik tungavissinneqarnissaannut pingaaruteqarpoq

INASSUTEQAATIT

Kalaallit Nunaanni ilinniartitsisunngorniarnifimmi inuit pisinnaatitaaffiinik meeqqallu pisinnaatitaaffiinik ilinniartitsinermi ilanngussinissamut pitsanngorsaanissamullu inassuteqaatit arlallit misissueqqissarnermi erseqqissarneraput. Tassunga ilanngullugit:

- Aaqqissuusseqqinnermut ingerlanneqartumut atatillugu ilinniartitsisunngorniarnermi inuit pisinnaatitaaffiinik ilinniartitsineq pitsanngorsarneqassasoq, tassunga ilanngullugu ilinniartut Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfianni oqartussatut inissimalernissamut annertunerusumik piginnaasaqalissasut.
- Meeqqat atuarfianni ilinniartitsisut ilinniatitsisunngorniarnifimmilu ilinniartitsisut ilinniartunut inuit pisinnaatitaaffiinik ilinniartitsinissamut naleqquttunik piginnaasaqalernissaat suliniutigineqassasoq, tassunga ilanngullugit FN-imi meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiisummik aamma FN-imi innarluutillit pillugit isumaqatigiisummik. Tamanna immaqa pisinnaavoq maannakkut ilinniartitsisut atuarfiillu pisortaasa ilinniarteqqinneqarnerisigut.

- Ilinniarfissuarmi ilinniartitsisunnngorniarnermi ilinniartitsisut qaffasissumik piginnaasaqalernissamik ilinniartinneqarnissaat siunertaralugu ilinniutit pisariaqartumik imaqaqarnissaat qulakkeerneqassasoq, tassunga ilanngullugu meeqqat immikkut pisariaqartitsisut ilinniartinneqartarnerat tamassuminngalu aqqissuussisarneq.
- Ilinniarnermik aqqissuussinermi nutaami ilikkagassatut anguniakkat ersarissut ilanngunneqassasut allanneqarlutillu, taakkunani meeqqat pisinnaatitaaffii aamma inuit tunngaviusumik pisinnaatitaaffii ilinniartitsisutut sulinermut tunngassuteqartut allaaserineqassallutik.

Misissueqqissaarneq MIO-mit aamma Inuit Pisinnaatitaaffiit Institutimit suliarneqarpoq aammalu ilinniarfissuarmi ilinniartitsisunnngorniarnermik maannakkut ineriartortitsinermi aallaavittut atorneqarsinnaalluni.

MISISSUEQQISSAARNERMİ PERIUSEQ

Misissueqqissaarneq ilinniartitsisunnngorniarnermik maannakkut aqqissuusineq atuuttoq aamma Kalaallit Nunaanni ilinniartitsisunnngorniarnermik aamma Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfiannik nalilersuinerit Danmarks Evalueringsinstitutimit suliarineqartut kiisalu 'Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffii, Killiffik 2016' Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivinit aamma Inuit Pisinnaatitaaffiit Institutimit ukiumoortumik suliarineqartartoq tunngavigalugit suliarineqarpoq.

Ilinniarnermik aaqqissuussineq atuuttoq aamma maannakkut ilinniarnermik aaqqissuussinermi inuit pisinnaatitaaffiik ilinniartitsinermik pisussaaffiit allaaserineqarput. Tamassuma kingorna ilinniartitsisunngorniarnermi kiisalu meeqqat atuarfeqarnermi meeqqallu pillugit suliaqarnermi ajornartorsiutit arlallit ataatsimut isigalugit erseqqissarneqarput. Naggataatigut inuit pisinnaatitaaffiini sammisat arlallit ilinniartitsisunngorniarnermi aaqqissuussaannerusumik sammineqartarnissaannik naleqquttutut institup MIO-llu isumaqarfigisaat erseqqissarneqarput.

KAPITALI 1

1 ILINNIARNERMIK AAQISSUUSSINEQ ATUUTTOQ

Ilaatigut maannakkut ilinniarnermik aqqissuussinermi inuit pisinnaatitaaffii meeqqallu pisinnaatitaaffii erseqqissuliaralugit taaneqartut ilaatigullu inuit pisinnaatitaaffii meeqqallu pisinnaatitaaffii ilinniartitsinermi naleqqussinnaatillugit ilinniartitsinermik aqqissuussinermi taaguutit oqaasertalersuinerillu allat erseqqissarneqarput.

ILINNIARNERMIK AAQISSUUSSINEQ

Ilinniartitsisunngorniarneq immikkoortunut sisamanut ilinniartut tamarmik ingerlatassaannut agguarlugu aqqissuunneqarpoq:

- Sukaq A: Ilinniagassat nammineq qinikkat
- Sukaq B: Perorsaarnermik suliaqarneq
- Sukaq C: Sungiusarluni sulineq
- Bachelorinngorniut

1.1 INUIT PISINNAATITA AFFII MEEQQALLU PISINNAATITA AFFII ILINNIARNERMIK AAQISSUUSSINERMI

Taaguutit uku ujarneqarput: *Pisinnaatitaaffik* / *Isumaqatigiissut* / Inatsisit* / Nalunaarut* / Nunat tamat* / Nunarsuup immikkoortua* / Nunarsuaq*. Taamaallaat oqaatsit inuit pisinnaatitaaffiinut meeqqallu pisinnaatitaaffiinut tunngasut ataani nalunaarsorneqarput.

Qulliunerusumik oqaatigineqassaaq;

- "inuit pisinnaatitaaffii pillugit nalunaarut aamma meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissut" ilinniartitsissummi 'Filosofi ileqqorissaarnerlu' ilinniagassap nammineq qinikkap 'Upperisarsiorneq filosofilu' ilaa ataasiarluni
- 'pisinnaatitaaffiit' ilinniartitsisut "ulluinnarni sulinerminni pisussaaffiinut pisinnaatitaaffiinullu" tunngatillugu perorsaarnermik suliaqarnerup ataani ilinniartitsissummi ilikkagaqartarnermi
- "nunat tamat nalunaarutaat isumaqatigiissutaallu" ilinniagassami nammineq qinikkami 'immikkut perorsaaneq'
- "inatsisilerinermi qinikkat", "eqqartuussiveqariaatsit", "nunarsuup immikkoortuini nunarsuarmilu suleqatigiiffiit inissisimaneri" samt "Nunat tamat attaveqartarnerat" ilinniagassami nammineq qinikkami 'inuaqatigiilerineq oqaluttuarisaanerlu'

SUKAQ A: ILINNIAGASSAT NAMMINEQ QINIKKAT

Ilinniagassami nammineq qinikkami 'Inuiqatigiilerineq Oqaluttuarisaanerlu', oqaatsit taaneqarput "inatsisit/eqqartuussiveqariaatsimi", tamassumalu saniatigut "nunat tamat inissisimanerat politikikkikkut aningaasaqarnikkullu patajaassusermut tunngatillugu" kiisalu "nunat tamat attaveqarneri". Ilinniarnermik aaqqissuussinermit atatillugu FN aamma inuit pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissutit sammisassanngortinneqarput. Tamassuma saniatigut "inuit pisinnaatitaaffii pillugit nalunaarut" aamma "meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissut" ilinniartitsissummi 'Immikkut perorsaaneq' ilinniartitsissutini 'Upperisarsiorneq Filosofilu' aamma "nunat tamat nalunaarutaat isumaqatigiissutaallu" toqqaannartumik taaneqarput. Ilinniagassani allani pisinnaatitaaffiit, inuit pisinnaatitaaffii imaluunniit meeqqat pisinnaatitaaffii taaneqanngillat.

Inuiqatigiilerineq Oqaluttuarisaanerlu

Nunarsuup oqaluttuarisaanera 1950-ip kingorna politikikkullu aaqqissuussaaneq, semesterit aappaat

Anguniakkat

Ilinniartut

- **inatsisilernermi taaguutinik** ilisimasaqassapput
- kan argumentere for forskellige **eqqartuussiveqariaatsini isummat** assigiinngitsut tunngavilersussavaat taakkualu pillugit isummat tunngavilersorsinnaallugit.

Imarisai

Nunarsuup oqaluttuarisaanera 1950-ip kingorna

- Poitikkikkut aningaasaqarnikkullu patajaassusermut tunngatillugu **nunarsuup immikkoortuini nunarsuarmilu suleqatigiiffiit inissisimanerat.**

Politikkikkut aaqqissuussaaneq, inatsisit kiisalu avatangiisigut.

- **Kalaallit Nunaata nunanut tamanut attaveqarneri** kiisalu nunarsuarmioqataanerup aamma sumiiffinnik isiginniarnerup imminnut akerliusumik ingerlajartornerat.¹

Upperisarsiorneq filosofilu

Filosofi ileqqorissaanerlu, semesterit siulliat

Imarisai

- **Inuit pisinnaatitaaffii pillugit nalunaarut** (FN 1948) aamma **Meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissut** (FN 1989)²

Immikkut perorsaaneq

Imarisai

- Inatsisitigut tunngaviit, tassunga ilanngullugit nunami namminermi inatsisit nalunaarutillu kiisalu **nunat tamat nalunaarutaat isumaqatigiissutaallu.**

Immikkut perorsaaneq suliassamik ingerlatsivittut, semesterit pingajuat

Imarisai

- Immikkut atuartitsinerup inatsisitigut tunngavii, tassunga ilanngullugit nunami namminerimi inatsisit nalunaarutillug kiisalu **nunat tamat nalunaarutaat isumaqatigiissutaallu**³

SUKAQ B: PERORSAANERMIK SULIAQARNEQ

Perorsaaneramik suliaqarnermi "pisinnaatitaaffiit" ilinniartitsissummi

'Ikkagaqartarneq' ataasiarluni taaneqarpoq. Inuit pisinnaatitaaffii imaluunniit meeqqat pisinnaatitaaffii perorsaaneramik suliaqarnerup ataani ilinniartitsissutit sinnerini taaneqanngillat.

Ikkagaqartarneq I, semesterit aappaat

Ikkagassatut anguniagaq

Ilinniartut:

- Ulluinnarni sulinerimi ilinniartitsissut akisussaaffii, pisisaaffii **pinnaatitaaffiilu** pillugit ilisimasaqalissapput⁴

1.2 TAAGUUTIT OQAASERTALIISSUTILLU ALLAT

Ilinniarnermik aqqissuussinerimi taaguutit oqaasertaliissutillu arlallit immikkoortumi tullermi erseqqissarneqarput, taakkunanilu inuit pisinnaatitaaffii meeqqallu pisinnaatitaaffii taaneqanngillat, kisiannili pisinnaatitaaffiini pissutsi ilinniartitsinerimi naleqqussinnaallutik.

Qulliunerusumik isigalugu sammisat pineqartut tassaapput:

- Demokratii kiisalu aalajangeeqataasinnaaneq imminullu tunngasunik aalajangiisinnaaneq
- Nalinginnaasumik pissuserissaarneq, naleqartitat, pissusilersortarnermi ileqqut, kulturi inunnillu isiginneriaaseq
- Kinaassuseq (tassunga ilanngullugu siuaassutsikkut kinaassuseq), inuttut ineriartorneq, assigiinngiaassuseq/assigiinngisitaarneq
- Ilinniartitsisup inissisimanera, tassunga ilanngullugu inuttut oqartussatut, assersuutigalugu inuit attaveqatigiittarneranni perorsaanerami pisisaaffiit
- Inuunerissaarneq, qinngasaarisarneq, nakuusertarnermik akiuiniarneq
- Ineriartornermi akornutit innarluutilluunniit
- Udviklingsforstyrrelser eller handicap

SUKAQ A: ILINNIAGASSAT NAMMINEQ QINIKKAT

Ilinniagassani nammineq qinikkani tamani, kisianni ilinniartitsissut 'nipilersorneq, erinarsorneq, isiginnaartitsisarneq aalanerlu' pinnagu, "ilinniartut aalajangeeqataasinnaanerat imminullu tunngasunik aalajangiisinnaanerit sianigalugit' ilinniartitsinerup pilersaarusiornissaanut ilinniartut piginnaasaqalersinnissaannik ilikkagaqartitsisarnermi isigininniarneq.⁵

Tamassuma saniatigut immikkoortut taaneqarput, soorlu pinngortitalerinermi aamma pinngortitamik nunalerinermi "assigiingisitaarneq" aamma "nalinginnaasumik pissuserissaarneq", uumassusilerinermi "kinguaassiuutit atornerat", tulluttoornermi "kulturi" aamma "kinaassuseq" kiisalu ilinniartitsissutini 'inuaqatigiilerineq oqaluttuarisaanerlu' aamma 'upperisarsiorneq filosofilu' inuit ataasiakkaat ataatsimoornerillu pillugit sociologiimi filosofiimilu taaguutit arlallit. Naggasiullugu ilinniartitsissummi immikkut perorsaaneq meeqqat navianartumiittut meeqqallu immikkut pisariaqartitalit sammineqarput. Ataani "aalajangeeqataasarnermut imminullu tunngasunik aalajangiisinaanermut" innersuussutit erseqqissarneqangilat, taakku ilinniartitsissutini tamani atuummata.

Tuluttut

Kulturi kultumillu paasinnineq, semesterit sisamaat

Anguniagaq

Ilinniartut

- kulturip, oqaatsit kinaassutsillu imminnut atanerannik ilisimasaqalissapput⁶

Pinngortitalerineq

Imminut nappassinnaassuseqarneq 1, semesterit tallimaat

Anguniagaq

Ilinniartut

- ineriartornermik ilisimasaqassapput ilisimasaqassapput; ataatsimoorneq og mangfoldighed
- Nalinginnaasumik ileqqorissaarneq⁷

Uumassusilerineq

Fysiologii pissusilersortarnerlu, kiisalu inuusutissat, semesterit aappaat

Imarisai

- Kinguaassiuutit atornerarnerat; kinguaassiorneq, hormonit, pissusilersorneq, nappaatit, naartunaveersaarneq⁸

Pinngortitamik nunalerineq

Uumassusillit aamma pinngortitami pissuseqatigiinneq. 2, semesterit pingajuat

Uumassusilerinermut ilaavoq

Anguniakkat

Ilinniartut

- Nalinginnaasumik ileqqorissaarnermik ilisimasaqassapput avatangiisinillu paasinnissinaallutik⁹

Inuuneq aarlerinartumiittoq – kingunissai iliuusissatullu periarfissat, semesterit tallimaat.

Imarisai

- Nalinginnaasumik ileqqorissaarnermik avatangiisinillu paasinnineq¹⁰

Inuiaqatigiilerineq oqaluttuarisaanerlu

Ilinniartitsissummi ilikkagaqartarneq

- **Inuttut atukkani, kulturimi, oqaluttuarisaanermi, ingerlatsinermi inunnilu ataasiakkaani pissutsinik**, inuiaqatigiinni apeqqutinik sinaakkusiisunik ilinniartullu ataasiakkaat kinaassuseqaleranerannik sunniisunik nalilersuineq

Upperisarsiorneq filosofiilu

Filosofii ileqqorissaarneru, semesteri siulleq

Imarisai

- Ileqqorissaarneq, ileqqorissaarnerit assigiingitsut, periarfissiineri killiliinerilu. **Inuit ataasikkaat, inoqatinut attaveqarneq, inuiaqatigiit** pillugit pinngortitarlu pillugit piffissani aalajangersimasuni apeqqutit aallaavigalugit ileqqorissaanermik isumaliuteqarnq Etiske
- Upperisarsiornermi filosofii, tassunga ilanngullugit upperisarsiornermik paasinninnerit assigiingitsut aamma **upperisarsiornerup nutaaliorterullu imminnut atanerat**¹¹

Piffissami sumiiffinnilu upperisarsiorneq inuiaqatigiillu, semesterit sisamaat.

Imarisai

Semesterimi oqaluttuarisaanermi, inuiaqatigiinni oqaluttuarisaanermilu pissutsit aallaavigalugit **nunani namminerni nunarsuarmilu kinaassutsip pilersarnera ataatsimoornerullu ineriartortarnera** sammineqarput. Kinaassutsimi oqaluttuarisaanermilu pissutsit aallaavigalugit **inuit, naalagaaffiup, inuiaqatigiit, uperisassiorneq, kulturip suaassutsilu akornanni pissutsit** sammineqarput. Nunani namminerni, Europami nunarsuarmilu oqaluttuarisaanermi pisut piffissallu pingaarutillit, tassunga ilanngullugit Frankrigimi pikititsineq qaammarsaanerullu nalaq, tunngaviummik inatsisip pilernera ilusilersorneralu ukiullu 1800-kkut, nutaaliaaneq, kingusissukkut nutaaliaani kulturillu naapinnerat aallaavigalugit kinaassutsimi atugartuunngorsaanermilu pisaartu assigiingitsut modulimi sammineqarput. Tamassuma **naleqartitat, ileqqusut inooriaatsillu akornanni sociologip, oqaluttuarisaaneq, upperisarsiorneq kulturillu** modulimi sammineqarnerat. Ilinniartut Kalaallit Nunaanni Europamilu aqqissuussaaneq assigiinngiarfiusuni kulturikkut upperisarsiornermilu namminneq allallu kinnaassusiisa ataatsimoornerullu pilersarnerannik isummertarneri paasinnittarnerilu modulimi siuarsarneqarnissaat siunertaavoq.¹²

Immikkut perorsaaneq

Anguniagaavoq ilinniartut ukuninnga piginnaasaqalissasut,

- inuit, suleqatigiiffiit sulisoqarfiillu **inuit immikkut pisariaqartitaannut tunngatillugu** suliaassanik suliarinnittarnerisa pingaaruteqassusiannik allaaserinninnissaq, misissueqqissaarnissaq nalilersuisarlu
- **meeqqat inuussuttullu immikkut pisariaqartitalit** ineriartornissamik periarfissaannik allaaserinninneq, misissueqqissaarneq nalilersuinerlu
- **meeqqat navianartumiittut ataasiakkaat ataatsimoorullu** imminnut atanerannik isummertarneq¹³

SUKAQ B: PERORSAANERMIK SULIAQARNEQ

Perorsaaneramik suliaqarnermi naleqartitat ileqquusullu aporaannerat kiisalu inuttut ineriartornerat ilaatigut ilinniartut imminnut paasisimasaqarnissaannik, imminnut tatiginerannik imminnullu naleqartinnerannik qaffassaanissamik sammisaaqarfiusut erseqqissarneqarput. Ilinniartut ilinniartitsisut suliamik ingerlatsinermi ("ilinniartitsisutut") aamma isumassuisutut ("katsorsaasutut") inissisimanertik ilisimassavaat. Aammattaaq ilinniartut meeqqat immikkut pisariaqartitsisut sammillugit immikkut atuartitsinermi meeqqat inuusuttullu inoorissaarnerannik ilisimasaqarnissaat pingaaruteqarpoq.

Attaveqatigiittarneq, sunniivigeqatigiittarneq ilikkagaqartarnerlu, semesterit aappaat pingajuallu

Ilkkagassatut anguniakkat

Ilinniartut

- **naleqartitat ileqqullu aporaaffigisarnerat pillugu atuagarsorluni sammisaaqarnerit** assigiinngisut ilisimasaqarfigilissavaat paasillugilu taakkulu isummorsorfigalugit kiisalu ilinniartitsisutut sulinermi atugassatut tamanna aallaavigalugu iluarsisutaasinnaasunik siunnersuusiornaassallutik¹⁴

Inuttut ineriartorneq, semesterit aappaat pingajuallu

Siunertat

Pikkorissarnermi siunertaavoq ilinniartut meeqqat atuarianni ilinniartitsissummik **inuttut ineriartorneq** tunngaviusumik ilisimasaqalissasut paasinnissasullu. Ilinniartut tamassuma saniatigut atuartut inuttut ineriartorneranni tapersorsornissaannik piginnaasaqalissapput namminerlu inuttut ineriartornermik siuarsarnissaanut sakkussaqaalerlutik.

Ilkkagassatut anguniakkat

Ilinniartut

- **katsorsaasuunerup ilinniartitsisuunerullu assigiinngissutaat** eqqumaffigissavaat aammalu katsorsaasutut suliassat ilinniartitsisutullu suliassat immikkoorsinnaassallugit
- **atuartut imminnut paasinerat, imminnut tatiginerat, imminnut naleqartinnerat** nutaaliortarneraullu siuarsarniarlugu atuartut **inuttut ineriartorneranni** tapersorsornissaannut sakkussaqaalissapput
- ilinniartoqatit **Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu inuunerissaarnerat**¹⁵ pillugu maannakkut ilisimatusarnernik ilisimatusarnernilu periutsinik atorneqartunik ilisimasaqalernissaannut tapersorsorlugit oqaloqatiginissaannut, siunnersornissaannut ilitsersornissaannullu sakkussaqaalissapput.

Perorsaanermi sunniutit pingaarnert, semesterit sisamaat arfernallu

Siunertaq

Pikkorissarnermi siunertaavoq perorsaanermi sunniutinik pingaarnernik ilinniartut ilisimasaqalernissaat aamma atuagarsorluni ilisimatusariaatsit, **inuttut isiginneriaaseq** ilikkagaqartarnermillu isiginneriaatsit immikkoortissinnaassalugit, ilisarisinnaassallugit atorsinnaassallugillu, taakkulu pillugit isummersorsinnaassallutik. Tamanna meeqqat atuarfiat pillugu peqqussummi siunertamat imarisaanullu tunngatillugu isigineqassaaq.

Ilikkagassatut anguniakkat

Ilinniartut

- atuarfiup inuiaqatigiinni inissisimaneranik – aamma atuartitsinermit, perorsaanermut **tamallu oqartussaanerannik eqgarsariaatsimut** tunngatillugu inuiaqatigiit siornatigut maannakkullu atuarfimmut sunniutaannik ilisimasaqalissapput
- Inuiaqatigiit ineriartornerannut tunngatillugu **kulturip kinaassutsillu** imminnut tunngassutaannik ilisimasaqalissapput paasinnillutillu¹⁶

Semesterit arferngasa imarisa

- Atuarfimi immi atanermi attaveqatigiittanermillu piginnaasani **ilinniartitsisut inissisimaneri assigiinngitsut**¹⁷

Immikkut atuartitsineq, semesterit tallimaat

Siunertaq

Pikkorissarnermi siunertaavoq meeqqat inuusuttullu ineriartornerminni immikkut mianerineqarnissamik taperserineqarnissaminillu pisariaqartitsisut pillugit ilinniartut ilisimasaqalernissaat paasinninnissaallu. Aammattaaq **atuartunut timimikkut, tarnimikkut inuillu attaveqatigiittarneranni ineriartornerminni ajoqutilinnut** tunngatillugu pissutsit immikkut ittut atuussinnaasut ilinniartut ilisimasaqalissapput iliuseqarfiginissaanullu sakkusaqalerlutik.¹⁸

Iliuseqarnissamat piginnaasat suliamik ingerlatsinermit tunngasut, semester arfinilissaat

Ilikkagassatut anguniakkat

Ilinniartut

- atuartitsinermit aaqqissuussinnaassapput, taamaalilluni tamassumani aturtitsinermit anguniakkanut tunngatillugu **atuartut aalajangeeqataasarnerat imminnullu tunngasunik aalajangiinnaanerat** mianerineqassallutik
- ilinniartitsisut **inuit atugaanni perorsaanermi pisussaaffii** suleqateqartarnerilu pillugit ilisimasaqalissapput paasinnillutillu

Imarisai

Immikkoortut uku suliarineqassapput:

- **Kinaassutsimik ineriartortitsineq – tassunga ilanngullugu suaassutsikkut kinaassutsumik ineriartortitsineq**
- **Qinngasaarisarneq nakuusertarnermillu akiuniarneq**¹⁹

SUKAQ C: SUNGIUSARLUNI SULINEQ

Sungiusarluni sulinerup ilaani ilinniartut assigiinngissuteqalersarput ilinniartitsisooriaasaalu assigiinngissuteqarnerat oqaatigineqartalerluni. Tassunga atatillugu immikkoortinneqartussaanginnermik naligiissitaanissamillu pisinnaatitaaffik ilinniartitsisullu inissisimamera, tassunga ilanngullugit oqartussaannermi inissisimaneq akisussaaffeqarnerlu, naleqqussinnaapput.

Misissuinermik sungiusarluni sulineq, semester siulleq

Siunertaq

Misissuinermik sungiusarluni sulinermi siunertaavoq ilinniartut atuartitsissutini qinikkaminni peqataasunik misissuineq atorlugu ulluinnarni atuarfimmiinnermut ilinniartut paasitinneqarnissat. Ilinniartitsisutut sulinermi suliassat kiisalu **atuartut assigiinngitsuunerisa** eqqumaffeqarnissamik ilinniartut ilisimasaqalissapput.

Ilikkagassatut anguniakkat

Ilinniartut

- Ilinniartitsisut suliassat assigiinngiaartorpasuit eqqumaffigilissavaat
- **Atuartut assigiinngiaartuuneri** ilisimalissavaat
- **Ilinniartitsisooriaatsini assigiinngitsuni** pissutsinik misissuisinnaassapput ilisarsinnaallutillu²⁰

KAPITALI 2

2 KALAALLIT NUNAANNI ILINNIARTITSISUNNGORNIAR- NERMI AJORNATORSIUTIT

Danmarkip misissueqqissaarnernut institutia (EVA) Kalaallit Nunaanni ilinniartitsisunngorniarnermik 2016-imi avammut saqqummiunneqartumik misissueqqissaarpoq.²¹ Misissueqqissarnermi ilinniarnertuunngorniarnarfimmi meeqqat pisinnaatitaaffiinik inuillu pisinnaataaffiinik ilinniartitsinerup pitsanngorsarneqarnissaanut tunngatillugu pissutsit arlallit uparuarneqarput.

EVA-p misissueqqissaarnermit nalunaarusiaani inuit pisinnaatitaaffiinik meeqqallu pisinnaatitaaffiinik ilinniartitsinermut tunngassuteqartuni ajornartorsiutit arlalli ataani erseqqissarneqarput.

- Ilinniartitsisutut sulinermi suliassat assigiinngitsorpassuit suliarinissaannut ilinniartut piginnaasaqartinneqalinnigillat, assersuutigalugu atuartunik assigiinngiiaartorpassuarnik atuartitsisarneq, ilikkagassatut anguniakkanik suliaqartarneq imaluunniit iliuusissatut pilersaarutunik suliaqartarneq.
- Ilinniarnermik aaqquissuussinermi piumasaqaatit ilinniartitsinermi akuttunngitsumik ingerlanneqarneq ajorput, assersuutigalugu ilikkagaqartarnermi.
- Suliamik ingerlatsinermi piginnaasat arlalissuit ilinniartut ilinniartitsisutut nutaatut atorfissaqartitassaat ineriartortinneqanngillat ilinniartitsisunngorniarnermilu sungiusarneqartaralik.
- Atuartunik immikkut pisariaqartitsisunik atuartitsisarneq, assigiinngiiaartumik atuartitsisarneq, ilikkagassatut anguniakkat il.il. annikitsuararsuarmik sammineqartarput.
- Ilinniartitsisut ilinniarsimasut atuartut immikkut pisariaqartitallit pillugit ajornartorsiutissaqarput.
- Suliamik ingerlatsineq ataatsimut isigalugu appasissorujussuuvoq, ilinniartullu amerlasuut ilinniarnermi ilinniartitsisutini piginnaasanikitsut ilinniartunngortinneqarlutik.
- Ilinniartitsisutut ilinniarnermik naammassisut naqinnernik ilisarinnissinnaanngitsut allassinnaanerluunniit atuarnissamillu ajornartorsiuteqartut pillugit ilikkagaqarsimannginneq malugisarpaat, taakkulu suinerminni ajornartorsiutigigajuttarpaat.
- Ilinniartut perorsaanerme ajornartorsiutunik isornartorsiuillutik isummersorsutillu isummernissamut piginnaasaat appasippoq, taamaalillunilu sulinerme

tunngavissaqarluaratik sulinerminni inuttut misilittakkatik isummatillu tunngavigeriiaannaallugit.

- Ilinniartitsisut ilinniarnerminnik nammasserlaat meeqqat sumiginnakkat iliuuseqarfiginissaannut piareersimangilluinnartarput, assersuutigalugu inatsisit, sakkortusisamik nalunaaruteqartussaataaneq, nipangiusimasussaataaneq il.il. eqqarsaatigalugit.
- Ilinniartitsisut oqaatigaat meeqqat immikkut pisariaqartitsisut atuartinnissaannut piginnaasaqartoqanngitsoq atuartitsinermilu atortut amigaataasut.
- Ilinniartitsissut ilinniarnerminnik naammasserlaat ilaatigut nalunaaruteqartarneq tamassuminngalu suliaqartarneq pillugit meeqqallu immikkut pisariatitsisut pillugit ilimasaqarnerunissaq kissaatigaat.

Inuit pisinnaatitaaffiinik ilikkagaqartarnermi ilinniartitsisarnermilu pissutsit ilaatigut kinguneqarput Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfianni inuttut oqartussaasutut inissisimalernissamut ilinniartut piginnaasaqarnerulertariaqartut. Kiisalu meeqqat atuarfianni ilinniartitsisut ilinniartitsisunngorniarfimmilu lektorit inuit pisinnaatitaaffiinik ilinniartitsinissamut piginnaasaminnik naleqquttunik qaffaasariaqartut, tassunga ilanngullugit pingaartumik FN-imi meeqqat pillugit isumaqatigiisummik aamma FN-imi innarluutillit pillugit isumaqatigiisummik. Assersuutigalugu maannakkut ilinniartitsisuusunik, atuarfinni pisortaasunik ilinniartitsisunngornianillu ilinniartitsisunik ilinniartitseqqiinikkut.

ILINNIARTITSISUNNGORNIARNEQ PILLUGU INASSUTEQAATIT

MIO-p, Inuit Pisinnaatitaaffiinut Institutip aamma Ilisimatusarfimmi Ilinniartitsisunngorniarfiup akornanni suleqatigiilernissamut tunngatillgu inassuteqaatit ataaniittut marluk misissueqqissaarnermi nalunaarusiameersut naleqqussinnaapput. Ilinniarnermik aaqjissuussinermik ilinniartitsinermillu allannguinnissap ilaatut suliamik ingerlatsinermi inuit pisinnaatitaaffiinik meeqqallu pisinnaatitaaffiinik sammisaqarnissap ilanngunnissaa kiisalu iinniartitsisut piginnaatitaaffiinik ilinniartitsinissamik piginnaasaqalersinneqarnissaat naleqqussinnaapput, taamaalilluni taakku suliamik ingerlatsinermu ilinniartunullu naleqquttunngortinneqassallutik.

Inassuteqaatit taakku marluk misissueqqissaarnermut atatillugu immikkut ilisimasalinnit suliarineqarput:

- **Ilinniartitaanermik aaqjissuussineq nutarterneqassasoq ilikkagassatullu anguniakkat ersarissut suliarineqassasut**
→ MIO-p aamma Inuit Pisinnaatitaaffiinut Institutip siunnersuutigaat, tamassumani ilaatigut meeqqat pisinnaatitaaffiinik tunngavisumillu inuit pisinnaatitaaffiinik ilinniartitsisutut sulinermit tunngasunik suliaqarluni ilikkagassatut anguniakkat ersarissut ilanngunneqassasut suliarineqarlutillu.

- **Eqqarsaataannarnik atuagarsorluni perorsaanermut taarsiullugu immikkoortut ilinniartitsissutini ilikkagassat suliamullu tunngasut salliutinneqassasut.**
→ MIO-p aamma Inuit Pisinnaatitaaffiit Institutip siunnersuutigaat tamassumani ilaatigut atuarfimmi oqartussatut akisussaaffik atuartut pillugit sulineq isiginiarlugit pisinnaatitaafit ilinniartitsinermit ilanngunneqassasut.

Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivi aamma Inuit Pisinnaatitaaffiit Institutit ukiumoortumik killiffik pillugu nalunaarummi inuit pisinnaatitaaffii ilinniartitsissutiginerat pitsanngorsarniarlugu inassuteqaatinik arlalinnik aamma suliaqarput. Inassuteqaatigineqarpoq Naalakkersuisut:

- Aaqqissuuseqqinnissamut atatillugu inuit pisinnaatitaaffiisa ilinniartitsissunngorniartimmi ilinniartitsissutigineqartarnerisa pitsanngorsarnissaanut suliniuteqartoqassasut, tassunga ilanngullugu ilinniartut Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfianni inuttut oqartussaasutut inissisimanerulernissaannut piginnaasaqartinneqalissasut.
- Meeqqat atuarfinni ilinniartitsisut ilinniartitsissunngorniartimmi lektorit inuit pisinnaatitaaffii pillugit atuartut ilinniartinnissaannut naleqquttunik piginnaasaqalernissaat suliniutigissagaat, tassunga ilanngullugu pingaartumik FN-imi meeqqat pillugit isumaqatigiisummik aamma FN-imi innarluutillit pillugit isumaqatigiisummik. Tamanna maannakkut ilinniartitsisut atuarfinnilu pisortat ilinniaqqinnerisigut pisinnaassaaq.²²
- Ilinniartitsisut ilinniartinneqarneranni qaffasissumik piginnaasaqalernissaat siunertalugu ilinniartissuarmi ilinniartitsissunngorniartimmi ilinniartitsisutut pisariaqartunik imaqaqarnerisa qulakkiissagaat, tassunga ilanngullugu meeqqat immikkut pisariaqartitsisut atuartinneqartarnerisa iliuuseqarfiginissaa aaqqissuunnissaalu eqqarsaatigalugit.²³

KAPITALI 3

3 MEEQQAT ATUARFIANNI MEEQQANILLU SULIAQARNERMI AJORNARTORSIUTIT

Kalaallit Nunaanni meeqqat inuunerissaarnerannut ilinniarnernannullu tunngatillugu arlalinnik ajornartorsiuteqartoqarpoq, tassan atuarfinni ilinniartitsisut meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit ilinniartitsinissamut suliaqarnissamullu piginnaasaqarnissaat pisariaqartinneqartoq uparuarneqarluni. Tamassuma aamma kinguneraa immikkoortup taassuma ilinniarnermi naammattumk inissaqartinneqarnissaa sammineqarnissaalu ilinniartitsisunngornirfiup qulakkeertariaqaraa.

3.1 KALAALLIT NUNAANNI MEEQQAT ATUARFIAT

Meeqqat atuarfiat pillugu Kalaallit Nunaanni inatsimmi, Atuarfitsialak, inuit pisinnaatitaaffii immikkut taaneqangillat. Atuarfimmili inuttut piginnaatitaaffinni naleqassutsit naapertorlugu ilinniartitsinissamut tapersiinnaasunik arlalinnik anguniagaqartoqarpoq, assersuutigalugu eqqarsaatersorsinnaanerup akaarinninnerullu siuarnissaat, akusussaaqataanerup suleqatigiinnerillu qaffassarnissaat aamma atuartut immikkut pisariaqartitsisut isiginiarneqarnissaat. Aammattaaq atuartut siunnersuisoqatigiivi tamallu oqartussaaqataanerat inatsimmi sinaakkutitut allaqqavoq, tassani sumiiffinni atuarfinni ingerlatsinermi inuit piginnaatitaaffiisa piviusunngortinnissaat inissaqartinneqarluni. Atuartulli oqartussaaqataanerannik piareersaaneq immikkut anguniakkatut ilaanngilaq, naak tamanna FN-imi Meeqqat pillugit Isumaqatigiisummi qitiugaluartoq.

Atuarfitsialak²⁴

Ilikkagaqartarnermik isiginninnermik naleqasutsinik piginnaasanillu assigiinngiaartunik atuartut ineriartortitassaattut kissaatigineqartunik peqqussut tunngaveqarpoq. Piginnaasat soorlu uku: nammineerlu sulisinnaaneq suleqatigiissinnaanerlu, **imminut naleqartinneq** inuillu allat naleqartitaannik isumaannillu ataqqinnineq, nammineq **kulturerisamik** tunngaveqarneq allallu kulturiannik paasisimasaqarneq paasinninnerlu kiisalu **inuiaqatigiinni tamat oqartussaaqataaffigisaannik** ingerlatitseqqiinnarnissamut ineriartorteqqinnissaanullu tunngatillugu nammineq allalu akisussaaffii.

Atuartut ataasiakkaat inuttut tamakkiisuunerannik immikkuullarissuunerannillu **ilikkagaqartarnermik isiginninneq** aallaavqarpoq, tamassumalu kinguneraa meeqqat assigiinngitsumik ilikkagaqartarnerat nassuerutigalugu atuartut ataasiakkaat aallaavigalugit atuartitsisoqartassasoq.

Naleqartitat taakku pinngitsoorani **ilikkagassatut anguniakkani** aamma atuartitsissutissatut nalersuinissatullu siunnersuutitut missingersuutini **ilikkagassatut pilersaarutini** ilaapput. Ilinniartitsissutini ilinniartitsissutillu immikkoortuini tamani nammineeorneq suleqatigiinnerlu, namminee allallut kulturii kiisalu atuartut ataasiakkaat klassilu tamaat isigalugu mianerineqarnissaat ilaapput. Taamaalilluni inunnik ataasiakkaanik inuiaqatigiinnillu tamat oqartussaaqataaffigisaannik ataqqinninneq **qaffasissutsini siunertani, ilinniartitsissutini siunertani ilikkagassatullu anguniakkani** peqqussummi pingaarnertut siunertami ataqatigiissutaapput.

Danmarkip Misissueqqissaarnernut Institutia Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfiannik 2015-imi misissuivoq. Misissueqqissaarnermi uparuarneqarpoq meeqqat atuarfiat pillugu inatsit naammaginatut atuutilersinneqarnikuunngitsoq.²⁵ Tamanna ilaatigut meeqqat atuarfiat pillugu inatsisip Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfiini piviusunngortinneqarnissaani aamma meeqqat qitiutinneqarnissaannik atuartullu tamarmik tapersorneqarnissaannik inatsimmi siunertap eqqortinneqarnissaanni ajornartorsiutaavoq. Atuartitsinermut nutaamik isummeriaaseqartoqassasoq inatsimmi aalajangersarneqarpoq. Tamassuma atuartut ataasiakkaat pisariaqartitaasa assigissavaa, atuartut tamarmik unammilligassaannik inissaqartitsilluni aamma anguniakkat ilinniartitsisut atuartullu ataatsimoorlutik aalajangigaat mianeralugit aaqqissuunneqassallutik.²⁶

Immikkoortut ataaniittut ajornartorsiutit misissuineri uparuarneqartut ilagaat, inuit pisinnaatitaaffiinnik ilinniartitsinermut tunngatillugu tulluarsinnaasut.

- Atuarfimi ilinniartitsissutini annikitsunik angusaqartoqartarpoq. Atuartut quliugaangata taamaallaat sisamat meeqqat atuarfinni nammassereernerminni ilinniaqqittarput.
- Ilinniartitsisut atuarfinni ajornartorsiutini suut annerpaajunersut eqqugiassagunikkum annertunerusumik uparuarpaat, atuartut ajornartorsiutaasut. Atuarfiup aamma meeqqanik piginnaasaqalersitsisarnera ilinniartitsisunit akuersarneqarneratut misigineqanngilaq, tamannalu ajornartorsiutaavoq.
- Meeqqat sumiginnikkat Kalaallit Nunaanni atuarfinni initoorujussuupput, ikiuniartarnerullu ajornakusoornera ilinniartitsisut ilaasa pakatsissutigaa – ilaatigut tapersiissutit pisariaqartut amigaataaneri pissutigalugu, ilaatigut ilinniartitsisut tamassumunnga piginnaasaqannginnerminnik misigisimanerat pissutigalugu.
- Peqataatitsineq Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfianni ingerlanneqaleriartorpoq – meeqqalli Danmarkisuullu annertutigisumk peqataatinneqarneq ajorpuq, tassa immikkut ittunik *atuarfeqanngimmat* (ataasiinnaq atuartut annertuumik innarluuteqartuut). Uparuarneqarpoli atuartut immikkut klassiniitinneqartannginnissaasa qulakkeerneqarnissaanik sulii pisariaqartitsisoqartoq, tassa atuartut taakku nalinginnaasumik klassiniitinnnginnissaannik piginnaasaqartoqanngimmat.
- Immikkut atuartitsinermik ilinniartitsinissamik iliniarsimasunik ilinniartitsisoqarnerisooq allanngorarpoq. Sumiiffiit ilaanni sulii meeqqanut sulii

atualingitsunut ilinniartitsisoqarpoq sumiiffinnilu arlalinni ilinniartitsisutut ilinniarsimangitsut suliamik ingerlatsillutik.

- Meeqqat nappaat suuneranik paasiffiqarsimasut pisariaqartitsitaat ataatsimut isigalugu ilisimasaqarnissamik ilinniartitsisut kissaateqarput.
- Meeqqat sumiginnikkat iliuuseqarfinissaanni kisimiittutut ilinniartitsisut ilaat misigisimapput.
- Tunngaviusumik pisariaqartitat pissarsiarineqarsimangippata meeqqat atuartinnissaat ajornakusoorpoq, soorlu nerisassat, sinik imaluunniit angerlarsimaffinni atornerluisisuniinnermi kingulerlutsitsineq atornerlugaanerluunniit.
- Atuarfimmi pisortap ataatsip oqaatigaa atuarfiit ukiumut 80-100-nik nalunaaruteqartartut, taakkuala assigaat atuarfimmi atuartut sisamararterutaat. Atuartut ilaat pillugit arlaleriarluni nalunaaruteqartoqartarpoq. Isumaginnittoqarfiup suliassaq ingerlakkuminaatsippaa (suliassarpassuaqarput).
- Ilinniartitsisut sulineranni ulluinnarsiutaasumik sumiginaanerit atornerluinerillu pillugit ilisimasaqarnissaq ilinniartitsisut ilinniarnermi amigaatigaat.
- Ilinniartitsisut aamma PPR-imi sulisut uparuarpaat ilinniartitsisut meeqqat immikkut pisariaqartitsisut pillugit ilinniartitsisunngorniarnermi ilisimasakippallaalersartut.
- Ilinniartitsisunit ataasikkaanit, atuarfimmit, isumaginnittoqarfimmit PPR-miillu suli ilimasuuteqartoqarneranik paasisaqarnissamik pisariaqartitsisoqarpoq.

3.2 MEEQQANIK SULIAQARNEQ ATAATSIMUT ISIGALUGU

Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivi aamma Inuit Pisinnaatitaaffiitut Instituti killiffik pillugu nalunaarummik ukiut tamaasa saqqummersitsisarput, taakkunani Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffii pillugit killiffik allaaserineqartarpoq. Misissuineri killiffik pillugu nalunaarummi erseqqissarneqartuni upaaruarneqarpoq meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit meeqqat ilisimaqarnerunissaannik pisariaqartitsisoqartorujussuusoq, tassunga ilanngullugit ilaqtariit pisinnaatitaaffii, kinguaassiuutitigut pisinnaatitaaffiit naammagittaalliuteqarnissamullu pisinnaatitaaffiit. Meeqqat, inuusuttut ilinniagaqarnerlu pillugit ajornartorsiutit ilinniartitsisutut sulinermi ilisimaneqartariaqartut iliuuseqarfigineqarsinnaasariaqartullu ataani erseqqissarneqarput.

- Misissuineri nalunaarusianilu arlalinni upaaruarneqarpoq kalaallit meerartai inuusuttortaalu inuunerissaanngitsut.
- Naliliisoqarpoq kalaallit meerartaasa 27 %-ii ilaatigut annertuumilluunniit sumiginnagaasartut, pingaartumik toqqaanngitsumik tarnikkut sumiginnaanerit.
- 2015-imi kinguaassiuutitigut pinerlunnerit tamarmiusut 11 %-ii meeqqanut 15-it inorlugit ukiulinnut pinerluutigineqarput. SFI-ip misissuinerani 2015-imeersumi upaaruarneqarpoq kinguaassiuutitigut atornerluinerit inuusuttullu ajornartorsiutaat arlallit imminnut annertuumik atassuteqartut: siusissukkut annertuumillu

imigassamik atornerluinerit, inuunermi siusissukkut naartunerit meerartaarnerillu, meeqqat atuarfianni naammassereernermi ilinniagaqannginneq, inuunermik annikitsuinnarmik naammagisimaarinninneq imminullu ajortumik isigineq.

- Inuusuttut aperineqartut pingajorarterutaat kinguaassiuutitigut pisoqarnissaanik kissaateqanngillat, tassa kinguaassiuutitigut atoqateqalereersimagamik. Niviarsiaqqat aperineqartut 21%-ii nukappiaqqallu 9%-ii 15-it inorlugit ukioqarlutik siullermeerlutik atoqateqarsimassapput.
- Ombudsmandi nittartakkamik nutaamik pilersitsinikuuvoq, tassani ilaatigut meeqqat inuusuttullu naammagittaalliuteqarnissamut periarfissaat pillugit paasissutissiisoqarpoq.
- Naveersinnaatitaaneq angajoqqaat akisussaaffii pillugit inatsisikkut 2016-imi atorunnaarsinneqarpoq.
- FN-imi meeqqat pillugit isumaqatigiissutip Kalaallit Nunaanni inatsisini ilanngunnissaa sulissutigigineqarpoq. Piviusunngortinneqassappat isumaqatigiissut eqqortuussivimi inatsisini toqqaannartumik tunngaviulissaaq.
- Meeqqanik inuusuttunillu siunnersuisarnermi Kalaallit Nunaanni arlalinnik neqerooruteqartoqarpoq, qitiusumili peqanngilaq. Taamaammat meeqqat pissutsinik atukkaminnik nalilersuinissartik neqeroorutinillu nalilersuinissartik ajornakusoortissinnaavat.
- FN-imi UPR-imi 2016-imi nalilersuinermi meeqqat pitsaanerusuik ilinniagaqalersinnaanisa qulakkeerneqarnissaanik Kalaallit Nunaannut ilaatigut inassuteqaateqartoqarpoq.

Meeqqat Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfianni ilinniagaqartarneranni kiisalu kalaallit meerartaaasa ataatsimut isigalugu inuunerissaarneranni ajornartorsiutit tikkuussipput, ilinniartitsisut ulluinnarni sulinerminni inuit pisinnaatitaaffii pillugit arlalippassuarnik ajornartorsiuteqartut. Taamaammat ilinniartitsisut ilinniagaqarnertik aqutigalugu meeqqat tunngaviusumik pisinnaatitaaffiinik qulakkeerrinninnissamillu piginnaasaqalernissaat eqqumaffigissallugu pingaartuuvoq.

4 SULIAMIK INGERLATSINERMI INUIT PISINNAATITAAFFII

Ajornartorsiutinut ilinniartitsisunngorniarneq, meeqqat atuarfiat aamma meeqqat inuunerissaarnerat illersugaanerallu pillugit immikkoortut siuliini allaaserineqartunut tapiliullugu, inuit pisinnaatitaaffii arlallit ilinniartitsisunngorniarnermi aaqqissuussamik sammineqarnissaannik pingaaruteqartut immikkoortumi kingullermi erseqqissarneqarput.

Immikkoortuni sisamani ukunani; inuiaqatigiinni suliamik ingerlatsisinnaassuseq, isumassuineq, oqartussatut akisussaaffiit atuarfillu, inuit pisinnaatitaaffii pillugit ilinniartitsisunngorniartut ilisimasaqarfigisariaqagaat piginnaasaqarfigisariaqagaallu. Inuit pisinnaatitaaffii naatsumik allaaserinninnermi ilinniartitsinermi qanoq ilanngunneqassanersut suliamik ingerlatsinermik nutarsaaneq aqutugalugu ilinniartitsisut suliaqarnerannut ilanngullugu akineqartariaqarpoq ineriartortinneqartariaqarlunilu, tamanna MIO-p aamma Inuit Pisinnaatitaaffiit Institut taperserusuppaa oqaloqatiginnissutigeqqikkusullugulu. Taamaalilluni Kalaallit Nunaanni siunissami ilinniartitsisut tamat oqartussaaneq pillugu ilisimasaqarnermut isumaqarnermullu, innuttaaqataaneq atuarfiullu inuiaqatigiinni inissisimaneranut tunngatillugu oqartussatut sulineq ileqqurissaarnissamillu suliaqarneq pillugit meeqqat/atuartut pillugit naleqquttumik ilisimasaqalerniassammata isummerlutillu.

Allaaserinninneq tamakkiisuunngilaq, kisiannili sunik suliaqaqqittoqassanersoq aallarniutaasumik innersuussutaallutik.

ATUARFIK INUIAQATIGIINNI

Arlalinnik ajornartorsiuteqarpoq immikkoortut siuliini erseqqissarneqartut, taakkulu atuarfiup Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni inissisimaneranut atapput. Inuit attaveqatigiittarneranni peqataatitsinissamut, inuit atugaasigut nooriataarsinnaanermut, innuttaasunut tamat oqartussaaneq pitsanngorsaaneq siunissamilu Kalaallit Nunaanni suliffinni sulisunut piginnaasaqartunut tunngatillugu atuarfik qitiusumik inissisimavoq.

Sammasat pineqartut:

- Inuttut ineriartorneq
- Pisinnaatitaaffiit akisussaaqataaneq
- Tamat oqartussaaqataaneq innuttaaqataaneq

SULIAMIK INGERLATSISINNAANEQ

Meeqqat tunngaviusumik piginnaatitaaffimminnik ilinniarnissat pingaaruteqarpoq, tassunga ilanngullugu nammineq allallu pisinnaatitaaffii innarlerneqaraangata qanoq iliussanerlutik. Tamanna ilaatigut isumaqarpoq ilinniartitsisumik sunik ikiuussinnaanernik misigigunillu pisinnaatitaaffitik qulakkeerneqanngitsut sumut attaveqassanerlutik ilisimasaqassasut.

Sammissat pineqartut:

- Inuit pisinnaatitaaffiini tunngaviit aamma meeqqanut atuuttut pillugit ilisimasaqarneq
- Pisinnatitaaffiit/meeqqat pisinnaatitaaffii nammagittaalluiteqarnissamullu periarfissat pillugit ilisimasaqarneq
- Innarliinernik ilisarinnissinnaanermik ingerlatsisunullu naleqquttunut attaveqarnissamik piginnaasat

ISUMASSUINEQ

Inuit pisinnaatitaaffiini arlalissuarni meeqqat inuunerissaarnerat pineqarpoq, tamannalu aqquutigalugu atuarfimmil ilinniartitsisut isumassuineramik suliassaat. Isumassuineramik suliaqarnermi ilaatigut pineqarput meeqqat inuunerissaannginneq pimmatiginninnerlu pissutigalugit atuangitsuunnginnissaasa ilinniaqanngitsuunnginnissaasalu qulakkeerneqarnissaat, atuarfiup ilinniartitsisullu assigiinngiaarsinnaanermi inissaqartitsisumik atuartunullu tamanut assigiimmik periarfissiisumik ilikkagaqarfiusartoqarnissaannik qulakkeerinninnissaat, atuartulluj tamarmik, piginnaasat immikkullu pisariaqartitat apeqqutaatinnagit, atuartut tamarmik inuit attaveqaqatigiittarneranni atuarfimmilu ilinniartitsissutini ataatsimoornermi ilaanissaat.

Sammissat pineqartut:

- Inuttut ineriartorneq timerlu
- Inuunerissaarneq ikkatiginnittanermillu pinaveersaartitsineq
- Ileqqunik isornartorsiuilluni atuartitsineq
- Atuartunik tamanik peqataatitsineq

OQARTUSSATUT AKISUSSAAFFIIT

Meeqqat atuarfianni ilinniartitsisutut oqartussatut akisussaaffeqarpoq. Oqartussatut inissisimaneq taanna inuit pisinnaatitaaffiini ajornartorsiuutinut tunngatillugu qitiulluinnarpoq. Atuarfik ilinniartitsisullu naalagaaffik sinnerlugu iliuuseqaraangamik meeqqat pisinnaatitaaffiissa qulakkeerneqarnissaannut peqataanissamut akisussaaffeqartarput.

Sammissat pineqartut:

- Pisinnaatitaaffinnut tunngatillugu inatsisinik ilisimaqarneq
- Sakkortosisamik nalunaaruteqartussaataaneq
- Pissaanermik atuneq
- Inuttut inuunermik illersuineq
-

- Oqartussanik allanik suleqateqarneq, assersuutigalugu isumaginninnermi siunnersortik, perorsaasunik, peqqinnissaqarfimmik, politiinik allanillu.

NASSUIAATIT

¹ Ilinniarfissuaq, Ilisimatusarfik, Grønlands Universitet, 2014: 'Qitiusumik ilinniartitsut bachelorinngorniarnermik aaqqissuussineq', qup. 167. Uani aaneqarsinnaavoq: <http://da.uni.gl/media/129488/studieordning-2014.pdf>

² Ibid., qup. 161

³ Ibid., qup. 180 + 181

⁴ Ibid., qup. 32

⁵ Ibid: Ilinniagassat qinikkat annertuut: Danskisut, qup. 56; Tuluttut, qup. 70; Kalaallisut, qup. 82; Matematiki, qup. 94; Pinngortitalerineq, qup. 103, // Ilinniagassat qinikkat annikitsut: Biologi, s. 108, Fysik/Kemi, s. 116; illumi suliassanik ilinniarneq ilusilersuinerlu, qup. 122; Assassorneq ilusilersuinerlu, qup. 129; Timersorneq silamilu sammisaqarneq, s. 138; Eqqumiitsuliorneq illuliortaaserlu, s. 144; Pinngortitami nunalerineq, s. 153; Upperisarsiorneq filosofilu, qup. 159; inuiaqatigiilerineq oqaluttuarisaanerlu, qup. 165; Sananeq ilusilersuinerlu, qup. 173; Immikkut perorsaaneq, s. 182

⁶ Ilinniarfissuaq, Ilisimatusarfik, Grønlands Universitet, 2014: 'Qitiusumik ilinniartitsut bachelorinngorniarnermik aaqqissuussineq', qup. 167. Uani aaneqarsinnaavoq: <http://da.uni.gl/media/129488/studieordning-2014.pdf>

⁷ Ibid., qup. 104

⁸ Ibid., qup s. 112

⁹ Ibid., qup. 155

¹⁰ Ibid., qup. 157

¹¹ Ibid., qup s. 161

¹² Ibid., qup. 163

¹³ Ibid., qup s. 179

¹⁴ Ibid., qup. 34

¹⁵ Ibid., qup s. 35

¹⁶ Ibid., qup. 39

¹⁷ Ibid., qup. 40

¹⁸ Ibid., qup. 40

¹⁹ Ibid., qup. 42

²⁰ Ibid., qup. 22

²¹ Danmarkip Misissueqqissaarnermut Insitutia, Kalaallit Nunaanni Ilinniarfissuarmi ilinniarneruunngorniarnermik misissueqqissaarneq, 2016, uani aaneqarsinnaavoq: <https://www.eva.dk/projekter/2015/evaluering-af-laereruddannelsen-i-gronland>

²² Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivi aamma Inuit Pisinnaatitaaffiit Instituti, 2016: Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnatitaaffii, Killiffik 2016: Uani aaneqarsinnaavoq:

<https://menneskeret.dk/udgivelser/menneskerettigheder-groenland-status-2016>

²³ Ibid., qup 129

²⁴ Atuarfik pillugu inatsit nutaaq 'Atuarfitsialak' 2003-mi atuutilersoq. 2002-mi akuerineqarnerani taaneqartoq 'peqqussut' kingusinnerusukkullu 2012-imi nutarterneqarnerani 'meeqqat atuarfiat pillugu inatsit'.

²⁵ Danmarkip Misissueqqissaarnermut Instituttia, 2015: "Kalaallit Nunaanni Meeqqat Atuarfiat, Misissueqqissaarnerq 2015". Uani aaneqarsinnaavoq:

<https://www.eva.dk/projekter/2014/evaluering-af-folkeskolen-i-gronland>

²⁶ Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivi aamma Inuit

Pisinnaatitaaffiitut Instituti, 2016: Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnatitaaffii, Killiffik 2016: Uani aaneqarsinnaavoq: <https://menneskeret.dk/udgivelser/menneskerettigheder-groenland-status-2016>

